

DELO

TRST 14. marca 1992 - Leto XLIV. - Štev. 3 - Petnajstdnevnik - Quindicinale - Abb. postale - Gruppo II-B/70% - 700 lir

Direktor ALBIN Škerk - Ureja uredniški odbor - Odgovarja FERDI ZIDAR - Uredništvo in uprava: Trst, Ulica S. Spiridione 7 - Telefon (040) 366833
Dopisništvo v Gorici: Ulica Locchi 2, tel. (0481) 84436 - Poštni tekoči račun 14454342 - Letna naročnina 12.000 lir - Tisk in fotostavek GRAPHART - tel. (040) 772151

Glas za DSL jamstvo za izvolitev slovenskega zastopnika v parlamentu

V življenju skušamo dati vsakemu dejanju en smisel. Tudi letošnje volitve bi morali osmisliti. Vprašanje je, kako in kaj storiti, da bomo lahko po aprilu rekli: "letošnje volitve so imele en resničen smisel, ker..." Ker?

Naše mnenje je, da bi morale volitve dati take rezultate oziroma izvoliti tak parlament, ki bi uresničil RESNIČNO VOLILNO in INSTITUCIONALNE REFORME; tako reformo, ki bi odpravila babilonjo strank in strankic ter bi dajala dejanske možnosti, da bi tudi v Italiji, kot v drugih demokratičnih sistemih, lahko prišlo do zamenjave na oblasti in da ne bi bil sistem DC-PSI s pritliklivi sprejet kot nekaj večnega. Sedanji italijanski volilni sistem dopušča drobljenje na številne stranke in strankice, med katerimi večkrat tudi ni in ne more biti vsebinskih razlik, in ima kot edini rezultat to, da ostajajo na oblasti vedno eni in isti. Razumljivo je, zakaj DC, PSI in sodelavci niso za tako reformo... Splošen družbeno-gospodarski položaj pa medtem degenerira in razočaranje nad takim stanjem rojeva protest raznih lig, ki nudijo vse prej kot demokratično perspektivo.

Volilna in institucionalne reforme so zato na letošnjih volitvah po našem prvi cilj in je torej bistvene važnosti, da se uveljavi in zmaga DSL, ki je glede teh reform prvenstveno angažirana.

Ta tematika nas poleg vseh drugih, ki jih goji DSL, zanima tudi kot slovenske volilce, saj smo tudi mi v tem sistemu oziroma v tej državi, ki jo je treba v tem oziru spremeniti.

Dalje moramo kot Slovenci in demokrati te volitve osmisliti tudi direktno v korist naše manjšine in sožitja.

V prvi vrsti moramo kot DSL, ki je resničen naslednik KPI, zagotoviti izvolitev slovenskega predstavnika v Parlament. Zato je naša stranka izbrala tov. Darka Bratino v goriškem senatnem okrožju, ki nam tradicionalno zagotavlja izvolitev, ker imamo tam najboljši procent. Ampak izvolitev zagotovimo, če je skupen DEŽELNI rezultat DSL dober. Zaradi volilnega sistema za senat, vsi volilci iste liste v deželi prispevamo za izvolitev enega, dveh ali več senatorjev tiste liste. Zato bomo letos vsi volilci DSL prispevali za izvolitev gotovo enega,

morda pa vendarle tudi dveh senatorjev v deželi. Storit moramo namreč vse, da bo osip glasov v korist Komunistične prenove in drugih čimmanjši, saj bodo ti glasovi v takem primeru neučinkoviti.

Kar se poslanske zbornice tiče, je treba vedeti, da imamo na Tržaškem možnost in dolžnost izvoliti demokratičnega predstavnika prav na naši listi, to je na listi PDS-Demokratska stranka levičev. Kajti razen DC in PSI-Lista za Trst nima najbrž nihče drug možnosti doseči rezultat vsaj 15%, ki predstavlja praviloma minimum za izvolitev. Katera lista lahko računa na vsaj 15%, to je približno 30.000 glasov, če ne prav DSL, ki je tudi v ta namen predlagala oblikovanje Demokratične zveze!? Z največjo širokogrudnostjo ne vidimo, da bi lahko razen naše (ter DC in socialistarjev) še katera druga stranka računala na tak rezultat. Zato je v našem interesu, da koncentriramo svoj glas na Demokratično zvezo, to je na listo DSL s hrastovim znakom, in da tako dosežemo rezultat nad 15%, s katerimi bomo izvolili našega poslanca. Na Tržaškem je poleg Bordona in Hackove kandidat tovariš Pavel Fonda. Izvoljen bo tisti med tremi, ki bo prejel največ preferenc; mi bomo zato vsi zapisali poleg hrastovega znaka priimek Fonda!

V goriško-videmskem okrožju moramo tokrat izvoliti vsaj dva poslance DSL. Slovenci bomo zato za poslansko zbornico poleg hrastovega znaka napisali priimek Ceschia, ki je tam nosilec liste in se že leta ukvarja z našo problematiko kot zagovornik Slovencev (kot naš občinski svetovalec v Nabrežini ter v drugih tudi vsedravnih strankarskih funkcijah).

Vse opisane možnosti so zelo realne, kar pomeni, da slovenski glas za PDS-Demokratično stranko levičev na Tržaškem, Goriškem in v Benečiji bo koristen in konkreten: z njim bomo izvolili gotovo enega, morda pa tudi več slovenskih tovarišev in bomo istočasno prispevali za uveljavitev naše stranke, ki se resnično bori za volilno in druge institucionalne reforme v tej državi, ki prav to potrebuje. Drugače nam bodo še naprej ukazovali DC z zavezniki.

MB

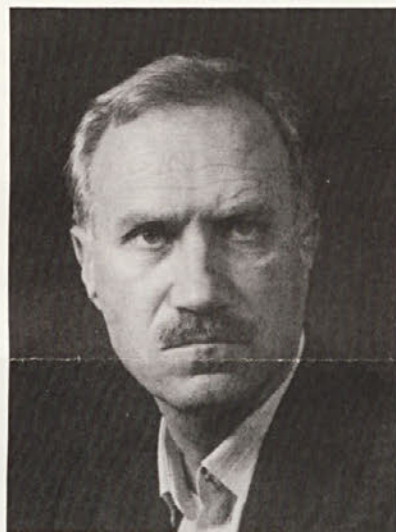
Slovenski kandidati DSL

Darko Bratina

Darko Bratina, kandidat za senat v goriškem volilnem okrožju, se je po končanem srednjem šolanju v Gorici vpisal na takrat pravkar ustanovljeno fakulteto za sociologijo v Trentu. Še preden je diplomiral, se je preselil v Turin, kjer je dobro desetletje opravljal raziskovalno delo na področju podjetništva in inovacijskih procesov v sodobni industrijski in postindustrijski družbi. V sedemdesetih letih je postal profesor sociologije na tržaški univerzi, kjer še predava. Od njegove ustanovitve predava tudi na goriškem oddelku iste univerze. Ko se je vrnil v Gorico, se je aktivno vključil v manjšinsko življenje, bil več let član vodilnih organov SKGZ, predvsem pa se je posvetil raziskovalnemu delu na področju manjšinske problematike kot ravnatelj SLO-RI-ja. V Gorici je obnovil staro lju-bezen do filma in je najprej dal pobudo goriški občini za ustanovitev nagrade Amidei v spomin velikega goriškega scenarista, nato pa ustanovil skupino Kinoatelj, ki že več let prireja tradicionalni Filmvideomonitor kot priložnost za spoznavanje slovenske film-video produkcije. V politično življenje se je vključil že leta 1984, ko je kot neodvisni kandidat sodeloval na evropskih volitvah v vrstah KPI. Lani pa je bil kot zunanji predstavnik med ustanovitelji nove Demokratične stranke levičev. "Človek kulture, ki si ga sposoja politika", bi lahko bila najboljša definicija za prof. Darka Bratino; čeprav je tudi ta kot vse druge definicije verjetno omejevalna in poenostavljajoča, vsekakor pa pravilno osredotoča glavno značilnost kandidata, obenem pa tudi ustrezno tolmači vse ostale.

Pavel Fonda

Rodil se je v Škednju leta 1942, že 20 let živi na Opčinah. Maturiral je na slovenskem znanstvenem liceju, nakar je študiral medicino v Padovi.

Delal je kot asistent na Univerzi v Milanu, kjer je tudi specializiral v psihiatriji. Leta 1970 se je vrnil v Trst in je 12 let delal z ekipo prof. Franca Basaglia, najprej v psihiatrični bolnici, potem pa kot primarij Centra za Mentalno Zdravje v Nabrežini. Kasneje je bil primarij Službe za psihologijo in psihoterapijo doraščajoče mladine.

Kot psihoanalitik se je formiral v Benetkah in v Milanu in je član Italijanskega in Mednarodnega psihoanalitičnega združenja. Od leta 1990, ko je zapustil službo pri KZE, deluje izključno kot psihoanalitik. Ukvarja se tudi z vzpostavljanjem stikov med zahodnimi in vzhodnoevropskimi psihoanalitičnimi krogi, še posebej z ozirom na Slovenijo in Hrvaško.

Je član DSL. Leta 1980 je bil izvoljen v Devinsko-Nabrežinski občinski svet, kjer je bil najprej odbornik za zdravstvo, kasneje pa župan do leta 1985.

Izhajajoč iz svojega strokovnega znanja je razvil tudi več razmišljanj o obmejni etnični problematiki, ki so bila objavljena v raznih časopisih, revijah in knjigah.

Anamarija Kalc

Rojena 27.7.1949 v Trstu. Osnovno in nižjo srednjo šolo je obiskovala pri Sv. Jakobu. Višje šolanje je opravila na slovenskem znanstvenem liceju France Prešeren, kjer je maturirala leta 1969. Študij je nadaljevala na višji šoli za socialne delavke ENSIS, v letih najbolj intenzivnega študentskega revolucionarnega vrenja, v katerega se je vključila z navdušenjem in vsem mladostnim zagonom.

Leta njenih prvih poklicnih izkušenj na socialnovarstvenem področju so sovpadala z vplivi Basaglieve reforme in gibanj, ki so jih sprožile Basaglieve teorije. Z nekaterimi slovenskimi kolegi je tedaj pomagala postaviti temelje slovenski sociopsihopedagoški službi pri KZE.

V začetku osemdesetih let je bila za KPI izvoljena za predsednika zahodnokraškega rajonskega sveta, ki si je pod njenim predsedstvom priboril vlogo aktivnega sogovornika drugih javnoupornih dejavnikov. Na zadnjih upravnih volitvah je bila izvoljena v tržaški občinski svet, v katerem se je odločno zavzemala za probleme decentralizacije, za drugačne odnose javne uprave do kraškega teritorija in njegovega prebivalstva ter za boljše sožitje in za pravice slovenske narodnostne skupnosti. Vzporedno je potekalo intenzivno udejstvovanje v stranki, najprej v KPI, nato v DSL. Od leta 1990 je nameščena v tajništvo deželne skupine DSL in je tajnik openske sekcije DSL.

Kako volimo in kako izvolimo

ZA SENAT

Za senat prekrižamo samo simbol stranke, ker je ob njem ime kandidata že natisnjeno.

– V FJK je 7 senatnih okrožij in se izvoli torej vsega 7 senatorjev.

Za izvolitev enega ali več senatorjev velja skupen deželni seštevek glasov (mi bomo računali v odstotkih zaradi preglednosti). Stranka ali lista, ki doseže skupaj v deželi približno 8 odstotkov, izvoli enega senatorja. Tista, ki jih doseže v deželi 17 ali več odstotkov, izvoli dva; za tri senatorje mora doseči približno vsaj 24% itd.

Na zadnjih volitvah leta 1987 je bilo 7 senatorjev tako razdeljenih:

KD je s 33% izvolila 3;
KPI z 19% je izvolila 2;
in PSI z 18% tudi 2;

Ti odstotki se letos z razpršitvijo sorazmerno lahko tudi znižajo, a skoraj gotovo bo tudi tokrat potreben za enega senatorja več kot 7% rezultat v deželi.

– DSL lahko računa na 2 senatorja, če doseže v deželi približno 16% ali 17%. To ni nemogoče!

ZA POSLANSKO ZBORNICO

– Od letos NAPIŠEMO ob prekrižanem znaku lahko SAMO ENO preferenco, to je PRIIMEK ENEGA kandidata.

– Za izvolitev veljajo posamezna volilna okrožja; v naši deželi sta dve: eno je tržaško, drugo je goriško-videmsko-pordenonsko-bellunsko.

– Za tržaško okrožje so trije kandidati za vsako listo. V tem okrožju je t.i. kvocijent 20%, kar pomeni, da mora ena lista v tem okrožju doseči vsaj 20% glasov, da izvoli DIREKTNO enega poslanca. Kdor ne izvoli direktno z 20 ali več procenti, lahko računa na izvolitev z ostanke v vsedržavnem kotlu, a mora doseči vsaj 15% glasov. (Da izvoli v TS recimo s 13 ali 14% morajo biti že izredne

kombinacije z ostanke v drugih okrožjih).

Na zadnjih volitvah je v TS KD izvolila poslanca Colonija direktno z rezultatom 24%, KPI Bordona z 19,9% (torej z ostanke, ker je 19,9 manj kot kvocijent 20%), PSI listarja Camberja z 18,5% (torej z ostanke).

Za izvolitev je torej v Trstu potreben vsaj 15% rezultat. Realistično gledano, bodo najbrž tudi tokrat izvoljeni en kandidat za KD, eden za PSI in eden za DSL. Po našem je namreč nemogoče, da bi katera druga lista v TS računala na rezultat višji od 10%...

ZA GORIŠKO-VIDEMSKO-PORDENONSKO BELLUNSKO OKROŽJE

V tem okrožju, ki je večje, je 13 kandidatov; kvocijent je zato nižji kot v TS, in sicer 6,6%.

To pomeni, da je za direktno izvolitev enega poslanca potreben rezultat 6,6%.

DSL računa tokrat na izvolitev vsaj dveh poslancev, ker bo gotovo dosegla več kot 13%.

Za izvolitev z ostanke je treba doseči vsaj blizu 5% glasov.

Statuti in volitve v središču razprave goriške slovenske komponente DSL

V slovenski komponenti PDS-DSL za Goriško so v zadnjih tednih izčrpano razpravljali o dveh vprašanjih, ki so temeljnega pomena za vso manjšinsko stvarnost, in sicer o zadržanju deželnega osrednjega kontrolnega organa do statutom občin Gorica, Ronke, Sovodnje, Števerjan in Doberdob, iz katerih so bili kratkoma črtani skoraj vsi člani v zvezi z javno uporabo slovenskega jezika v upravljanju občine, in o prihodnjih parlamentarnih volitvah, na katerih se po dolgih desetletjih spet predstavlja možnost izvolitve goriškega Slovenca v republiški senat.

Kar zadeva hudo ohromitev in njihovo dejansko razveljavitev kot avtonomnih in značilnih ustanovitvenih dokumentov slovenskih občin, so bili razpravljalci edini v sklepu, da je treba ravnaje deželnega kontrolnega organa politično najodločneje obsoditi obnemem pa tudi poiskati vse pravne poti za ponovno vključitev vseh spornih členov v občinske statute. Utemeljen je vsekakor priziv na deželno upravno sodišče, kolikor se deželni kontrolni organ ni ravnal enako do petih občin, saj je pri njih statutih zavmil določila, ki jih je pri drugih sprejel. To pomeni, da je prišlo

do kršitve načela nepristranskosti, ki se jih mora državna in javna uprava strogo držati. Tudi ni povsem jasno, kako more neki organ, ki je pristojen samo za preveritev formalne legitimnosti občinskih aktov, razpravljati in odločati o vsebini statutom, ki med drugim prav kot statuti ne le izvršujejo nekatera zakonska določila, ampak predvsem urejajo zadeve in oblikujejo rešitve, za katere ni stroge zakonske odločitve.

Obstajajo pa utemeljeni razlogi kot tudi politična oportunist, da se zadeva internacionalizira in sicer pri najvišjih prizivnih organih Evropske skupnosti in pri drugih mednarodnih organizacijah, ki imajo med cilji svojega delovanja zaščito človekovih in narodnostnih pravic. Ni namreč mogoče, da Italija, ki je sprejela vse mednarodne obveznosti v zvezi z zaščito manjšin in ki podobno ravnaje zahteva od drugih držav, trmasto vztraja pri blokadi vsakršne iniciative v smeri pravnega priznanja slovenske narodnostne skupnosti, in to tudi v primeru, ko gre za pobudo krajevnih organov kot demokratično izvoljenih teles slovenske manjšine.

To pa kar ni absolutno sprejemljivo, je sama možnost, da bi za temi do-

godki bilo neko principielno (rekli bi celo predvolilno) stališče, ki že več let velja, da pred volitvami ne gre dati Slovincem ničesar. Politične predvidenosti Krščanske demokracije in drugih vladnih strank kot tudi ne slučajno skladanje njihovih stališč do zaščite Slovencev s sklepi deželnega kontrolnega organa upravičeno utrujejo ta dvom.

Prihodnja volilna kampanja za obnovo italijanskega parlamenta pomeni za slovensko komponento PDS-DSL na Goriškem predvsem celovito podporo in seveda ustrezno in pravilno vrednotenje kandidature prof. Darka Bratine za senat. Da se je pokrajinska PDS-DSL demokratično in v veliki večini odločila za kandidaturu Darka Bratine na mestu, ki je v preteklih mandatnih dobah pripadalo najprej sen. Bacicchiju in potem sen. Battellu, pomeni veliko zadoščanje in zadovoljstvo slovenskih članov PDS-DSL, ki so se že v bivši KPI vedno borili za enakopravno zastopstvo Slovencev v izvoljenih telesih. Gre za načelno stališče, ki ga je treba združevati s potrebo, da se izberejo kandidati, ki so sposobni ne le zadostiti pričakovanjem manjšine, temveč tudi boriti se za cilje in zastopati interese, ki odlikujejo demokratično usmerjenost stranke. Moč slovenskih kandidatov, včeraj na listah KPI, danes na listah PDS-DSL, je namreč v tem, da jih odločilno podprejo italijanski volilci in da le-ti vedo, da volijo slovenske kandidate. Bistvo in cilj sožitja sta namreč tudi v tem, da ljudje zaupajo drug v drugega ne glede na njihovo narodnostno pripadnost.

Slovenski člani PDS-DSL so prepričani, da kandidaturu Darka Bratine za senat pozitivno sprejema širša goriška slovenska javnost in da jo bodo zato slovenski volilci v večini podprli. Ne gre namreč zamuditi edinstveno priložnost, da bodo po 70 letih goriški Slovenci zopet neposredno zastopani v rimskem parlamentu.

IVAN BRATINA

O volilnem programu DSL tudi odstavek o nujnosti globalne zaščite Slovencev

Na zasedanju vsedržavnega sveta Demokratične stranke levice, ki je bila v prejšnjih dneh v Rimu za izdelavo volilnega manifesta te stranke, je bil med drugim sprejet predlog tržaškega predstavnika Claudia Tonela, da se v volilni program vključi tudi odstavek, ki zadeva zaščito slovenske narodnostne skupnosti. Odstavek se glasi:

“DSL se bo angažirala, da bi v prihodnji zakonodajni dobi končno obravnavali in definirali velik in star problem italijanske demokracije, namreč problem odo-

britve globalne zakonske zaščite slovenske nacionalne skupnosti v naši državi.”

V komisiji za mednarodne preobleke pa je Tonel poudaril nujnost, da bi italijanski manjšini v Sloveniji in Hrvaški zagotovili homogen tretma z zaščitnim statusom v skladu s standardi, ki jih predvideva Evropski parlament. In končno se je Tonel, potem ko je opozoril na nevarnost politične in gospodarske hegemonije velike Nemčije v Evropi, zavzel za odločen boj proti rasizmu in proti ponovno porajajočemu se nacizmu.

Ženske želimo biti protagonisti v boju za ustvarjanje kvalitetnejših oblik življenja

Še pred par leti sem brez večjih težav pisala govore ob praznovanju 8. marca. Pisala sem in ponavljala izgubljene fraze o ženski emancipaciji, o ženski enakopravnosti, o zakonskih osnutkih, o težavah itd. Danes pa mi je skoraj težko napisati teh nekaj vrstic. Kaj se je vendar spremenilo? So se problemi žensk že rešili? Ali morda zato, ker je postal 8. marec eden izmed tolikih konzumističnih praznikov brez vsakršne vsebine? Ali pa se je ta naša specifična dejanska vrasla v širšo družbeno problematiko? Sama ne vem, kako bi odgovorila na ta vprašanja, oziroma na osnovno vprašanje o smislu praznovanja Dneva žena. Kljub temu, da mi besede komaj tečejo izpod peresa, mislim, da je ta dan le priložnost za razmislek, za analizo trenutne situacije, za načr-

tovanje nadaljnjih pobud in zakaj ne tudi zato, da se srečamo in brezskrbno selimo.

Sama nisem bila nikoli med tistimi, ki so zagovarjale določene kvote ženske prisotnosti, ki so se zapirale in ločevale s togimi in zaprtimi stališči v svoje ženske organizacije. In vendar me vsaka krivica, vsaka diskriminacija storjena na koži ženske prizadene; pa naj gre za naše male probleme ali pa za širše družbene probleme. Prizadene me, ko pomislim na tiste ženske, ki se morajo odpovedati za določen čas materinstvu, če želijo dobiti zaposlitev, kot me prizadene popolna odsotnost žensk v marsikateri naši manjšinski ustanovi in organizaciji. In vendar moram priznati, da se je marsikaj spremenilo, izboljšalo.

Mislim, da so ženske v zadnjih letih s svojo prisotnostjo znotraj strank in institucij doprinesle neko svežino, neko človeškost. To pa zato, ker smo bolj dovzetne za reševanje vsakdanjih konkretnih problemov, za uveljavljanje vsakega posameznika v vsej njegovi celovitosti in so nam strankarske igre in interesi največkrat tuji. Ravno zato pozdravljam veliko število kandidat na letošnjih volitvah in sem prepričana, da jim bodo volilci in predvsem volilke zaupali svoj glas. V tem kontekstu bi še posebej podčrtala pomembnost kandidature tovarišice Anamarije Kralj na listi DSL v drugem senatnem okrožju.

Vendo bolj sem prepričana, da so naša prizadevanja sestavni del širšega boja naprednih demokratičnih sil za

boljše življenjske pogoje in to ne le materialne, ampak vsestranske. Gre namreč za to, da se vsakdo počuti v tej družbi bolj varnega, da soodloča pri izbiri, ki ga zadevajo, da živi v zdravem okolju, da ima pred seboj neke konkretne perspektive za bodočnost; nam ženskam pa gre tudi za to, da lahko nemoteno doživljamo materinstvo, ne da bi bile zaradi tega drugje prikrajšane, da nam družinske obveznosti ne preprečijo uveljavljanja na poklicnem in v drugih sektorjih.

Je to možno? So to le iluzije? Danes je žal še vedno življenje milijonov ljudi v velikem tveganju. Vojne, epidemije, lakota... Ne morem kaj, da mi nebi prišle v spomin tiste matere, ki so pred nekaj meseci v bivši Jugoslaviji manifestirale za mir, za življe-

nje svojih sinov. To je tista kruta realnost, ki strmi v nas.

Kako naj praznujemo ob polnih mizah, ob zvokih glasbe, ob šopih cvetja in dragocenih darilih, ko mora temopolta ženska roditi na cesti brez vsakršne pomoči?

Sama sebe prepričujem, da nas ta tragična dogajanja ne smejo siliti v črnoglednost. Naj nam pa bodo v opozorilo, da se ne smemo zapirati v individualizem, v privatno življenje. Danes, še bolj kot včeraj, je potrebna naša angažiranost, naša prisotnost. Ženske želimo biti protagonisti znotraj politične in znotraj civilne družbe v prizadevanjih za ustvarjanje kvalitetnejših oblik življenja. Tudi me smo soodgovorne, kakšen svet bomo zmožni predstaviti na pragu leta dvatisoč.

TAMARA BLAŽINA

Novi razsodbi ustavnega in deželnega upravnega sodišča opozarjata na nujnost pravičnega zaščitnega zakona

Pred kratkim smo zabeležili dve pomembni razsodbi v zvezi z našo manjšinsko problematiko in sicer razsodbo ustavnega sodišča z dne 5. februarja 1992 št. 62. in razsodbo deželnega upravnega sodišča (T.A.R.) z dne 15. januarja 1992 št.33. Večjo težo in pomen ima seveda odločitev ustavnega sodišča, ki se je četrtič specifično ukvarjalo s slovenskim vprašanjem oziroma z vprašanjem pravic Slovencev v Italiji. **Prva razsodba** iz leta 1965 (št. 14. z dne 12. marca), ki je obravnavala tudi neko posebno določilo poslovnika deželnega sveta v prid slovenske manjšine, je skrajno negativno in restriktivno raztolmačila takratni primer, tako da je takrat ustavno sodišče v bistvu razsodilo v škodo naše skupnosti. Prvotna usmeritev ustavnega sodnika se je s časom spremenila kot je razvidna iz vsebine **zadnjih treh razsodb:** razsodba št. 28 z dne 11. februarja 1982, s katero je ustavno sodišče na podlagi tehne utemeljitve določilo, da ni bilo mogoče uveljaviti 2. odstavka člena 137 takratnega kazenskega postopka (ki je predvidel kaznovanje človeka, ki ni hotel uporabljati italijanskega jezika, čeprav ga je poznal) proti pripadnikom slovenske manjšine, ker gre **za priznano manjšino**; razsodba št. 189 z dne 21. maja 1987 o pravici **razobeženja zastav** narodnih manjšin v odnosu do zakona št. 1085/1929 in zgoraj omenjena razsodba št. 62 iz leta 1992.

Ustavno sodišče je v tem zadnjem primeru razsodilo o ustavnosti člena 122 civilnega postopka (in tutto il processo è prescritto l'uso della lingua italiana) **ter členov 22 in 23 zakona št. 689 z dne 24. novembra 1981** (spremembe h kazenskemu sistemu) v tistih delih, kjer ne dovoljujejo italijanskim državljanom, ki pripadajo slovenski jezikovni manjšini, uporabe lastnega jezika v opozicijskem postopku proti odredbam in plačilnim nalogam, ki aplicirajo administrativne sankcije, kadar se ta postopek odvija pred sodnikom, ki je pristojen na območju kjer živi slovenska manjšina. Ustavno sodišče je razsodilo v prid naše manjšine in priznalo pravico do rabe slovenske v okviru tega posebnega postopka, ker posamezni državljan lahko osebnostno zagovarja svoja stališča napram nasprotni stranki (javna uprava) brez posredovanja odvetniške pomoči (četrti odstavek člena 23 zakona 689/81). Slovenska manjšina ima status "priznane jezikovne manjšine" in pravica do rabe materinega jezika je bistveni element zaščite etničnih manjšin. Vse to pa nalaga zakonodajalcu in drugim organom Italijanske republike obveznost, da zasledujejo cilj zajamčenja pripadnikom slovenske manjšine, ki živijo v Furlaniji-Juljski krajini, pravice do rabe lastnega jezika v odnosih z javnimi in, še posebej sodnimi organi. Zakonodajalec tega dandanes še ni storil, kljub temu pa obstaja neka minimalna zaščita, osnovana na različnih normativnih aktih (Ustava, Statut FJK itd.), ki omogoča pravico do rabe slovenske v obravnavanem sodnem postopku tudi z ozirom na obstoj zakona št. 568 z dne 19. julija 1967, ki vsebuje določila za najemanje prevajalcev in tolmačev v sodnih uradih. Taka je v skopih in shematskih obrih vsebina zadnje razsodbe ustavnega sodišča. Razsodba kot taka je ome-

jena na vprašanje, ki je sprožilo postopek pred ustavnim sodiščem (raba slovenske v posebnem postopku ugovora odredbam itd., ki aplicirajo administrativne sankcije), tako da ustavni sodnik ni raztegnil svoje odločitve na splošni potek civilnega procesa kot takega. Čeprav ustavno sodišče s svojimi razsodbami tako rekoč ustvarja novi normativ, ničesar ne more ukreniti v zvezi z vprašanji, ki zahtevajo primerno rešitev s strani samega zakonodajalca (npr. vprašanje parifikacije/slovenske italijanskemu jeziku v organizaciji procesa.) Od tod ponoven poziv, kot pred desetimi leti z razsodbo št. 28/92, italijanskemu zakonodajalcu, naj ukrene v zvezi s pravicami slovenske manjšine. Razsodba s svojo utemeljitvijo nedvomno močno prispeva k prizadevanjem slovenske manjšine za doseg zadovoljive stopnje zaščite in marsikatera formulacija bi bila vredna dodatne analize in stvarne poglobitve. Razmišljanja vredna je še naslednja ugotovitev: razsodba iz leta 1982 se je nanašala v nekaterih formulacijah glede pojma "priznana manjšina" le na "prebivalstvo slovenskega jezika na tržaškem ozemlju" oziroma na "pri-

padnike slovenske manjšine na tržaškem ozemlju" tako, da je marsikdo oporekal raztegnitvi statusa "priznane manjšine" Slovencev na Goriškem in zlasti na Videmskem. V besedilu razsodbe št. 62/1992 pa ne zasledimo te izrecne omejitve na tržaško območje kar daje slutiti, da pojem "priznana manjšina" velja brez obotavljanja za vse pripadnike slovenske manjšine v naši deželi (med državnimi in deželnimi zakoni, ki služijo kot podlaga za opredelitev "priznana manjšina" so omenjeni tudi zakon št. 19 iz leta 1991 o obmejnih območjih in deželni zakon št. 46 prav tako iz leta 1991, v prid kulturnim in umetnostnim dejavnostim slovenske manjšine, ki kot vemo v 2. členu, črka h priznava in podpira delovanje Zavoda za slovensko izobraževanje v Špetru). Druga pomembna razsodba, ki je bila pred kratkim sprejeta, je razsodba **deželnega upravnega sodišča št. 33/1992** v zvezi s prizivom Kraške gorske skupnosti proti deželi Furlaniji-Juljski krajini za razveljavitev odloka osrednjega nadzornega organa, ki je svojčas razveljavil odločbo odbora KGS o priznanju doklade za dvojezičnost osebju omenjene ustanove

(po členu 60 odloka predsednika republike št. 268/87 ta doklada naj bi veljala za osebje v ustanovah, v katerih je institucionalna v veljavi dvojezičnost z značajem obveznosti"). DUS v svoji razsodbi se striktno omejuje na analizo obstoja ali neobstoja pogojev, ki bi omogočili priznanje doklade o dvojezičnosti, to se pravi institucionalni sistem dvojezičnosti v delovanju KGS. Ti pogoji - pravi Deželno upravno sodišče - nedvomno obstajajo kot izhaja iz poglobljene analize nekaterih členov Statuta KGS odobrenega z odlokom Predsednika deželnega odbora z dne 25.10.1989. Kljub svoji "opreznosti" - DUS namreč izrecno poudarja, da njegova odločitev ne predpostavlja ocene obstoječega zaščitnega normativa o manjšinah kot tudi samega statuta KGS in člena 60 odloka PR 268/87 - je določitev upravnega sodnika pomemben prispevek k uveljavljanju pravice do javne rabe slovenske. To je še bolj hrabrujoče glede na dejstvo, da se bo upravni sodnik moral v bodoče ponovno (spoprijeti) ukvarjati z vprašanjem pravic slovenske manjšine (npr. v zvezi s statuti nekaterih občin na Goriškem) in zadanja odločitev DUS-a daje upanje, da bo upravni so-

dnik tokrat ubral drugačno pot kot tista, ki jo je ubral leta 1990 (razsodba št. 730/90). Državni svet, ki je z zelo restriktivno razsodbo v prizivnem postopku potrdil prvotno odločitev DUS-a o prepovedi rabe slovenske na sejah tržaškega pokrajinskega sveta.

Če zadnji razsodbi ustavnega sodišča in deželnega upravnega sodišča nedvomno predstavljata pozitiven znak v zvezi z našo manjšinsko problematiko in razširjata možnosti institucionalnega priznanja in uveljavitve slovenskih pravic, zlasti pravice do javne rabe slovenske, ne gre prezreti dejstva, da se v zadnjem, obdobju še vedno pojavljajo negativni odnosi do naših pravic in upravičenih zahtev. Tako, če Deželno upravno sodišče - DUS pozitivno razsodi v zvezi z doklado o dvojezičnosti za osebje KGS, deželni nadzorni odbor kar črta določila v prid slovenske manjšine s statutarnih besedil občin Sovodnje ob Soči, Doberdob, Števerjan in Ronke. In če Komisar tržaške občine prefekt Ravalli preklicuje znano Staffierijevo okrožnico, ki v bistvu ni dovoljevala rabe slovenske v odnosu z občinskimi uradi, je bilo še pred kratkim pred sodnimi organi na Goriškem, italijanskemu državljanu slovenske narodnosti onemogočeno posluževanje člena 109 novega Kazenskega postopnika, ki pripadnikom "priznane manjšine" dovoli uporabo materinega jezika. In še bi lahko naštel primere take protislovnosti, ki je možna spričo "škandaloznega" pomanjkanja zaščitnega zakona, kar je hkrati alibi in opravičilo za najbolj restriktivna tolmačenja obstoječega normativa in za negativna stališča do slovenske problematike.

Z izvolitvijo novega Parlamenta bomo prešli v XI. zakonodajno dobo: skrajni čas je, da poslanska zbornica in senat sprejmeta pravični zaščitni zakon, ki bo jamčil vsem Slovincem v Furlaniji-Juljski krajini osnovne pravice do obstoja in razvoja. In to čimprej, vsaj preden bo novi tržaški župan, izvoljen, kajpada na osnovi politično-inteligenega sporazuma med strankami, izdal drugačno okrožnico, ki bo preklicala Ravallijevo okrožnico, ki je preklicala Staffierijevo okrožnico....

Pogled na nabito polno dvorano na Pomorski postaji, ko je na skupščini Demokratična zveza odločila, da se na volitvah predstavi s simbolom DSL.

90. let Marine Bernetič

Pregled življenja tovarišice Marine Bernetič, ki se je rodila v Trstu 14. marca 1902, je obenem tudi pregled zgodovine KPI skozi vse glavne poteze in dogodke vse do današnjih dni, do ustanovitve in delovanja DSL.

Razredna delavska zavest in vključitev v delavsko gibanje, odločitev za KPI ob njeni ustanovitvi leta 1921, antifašizem, preganjanje, zapor, delovanje v ilegali, naloge KPI v pariški emigraciji in širom po Italiji, spet fašistično posebno sodišče in zapor, odporniško gibanje, mučenje v zloglasni Colottijevi vili Trieste, beg, ustanavljanje partizanskih brigad in vodilno

mesto v narodnoosvobodilnem boju, vodilne vloge v antifašističnem gibanju po osvoboditvi, posebna pozornost za žensko emancipacijo in za narodnostno problematiko, občinska svetovalka KPI v Trstu in nato parlamentarka, in še potem aktivna v KPI ter v naprednem demokratičnem slovensko-italijanskem gibanju v naši deželi. Vse to z nekaterimi osnovnimi značilnostmi: pokončnost, doslednost, korajža, odločnost, premišljevanje, občutljivost in posluš za spremljanje razvoja stvari v času in novih razmerah. Za Marino so bile vse izbire v življenju premišljene in zato jasne, celostne in karakterne.

Tako je bila iz političnega vidika mladostna tudi njena opredelitev za prenovo KPI in njeno spremembo v DSL. Danes je tovarišica Marina prepričljiv zagovornik DSL in njene politike. Niti zanjo ta sprememba ni bila lahka po čustveni plati, kot za nikogar od nas, a vendar je - logično za Marino - prevladal tudi tokrat preudarek, nad ujetostjo in zazrtostjo v preteklost je zmagal čist, neobremenjen pogled naprej!

Veselim se s tabo, draga Marina in ti z iskreno hvaležnostjo kličemo vse najboljše!

Aprila bomo glasovali za DSL

- ker zagotavlja izvolitev slovenskega predstavništva v parlament;
- ker nadaljuje z doslednim bojem za uveljavitev in priznanje Slovencev ter s pokončnostjo zastopa našo narodno skupnost;
- ker predstavlja jamstvo za demokracijo in je sposobna preprečiti neoavtoritarne poskuse v Italiji;
- ker je naslednik tradicije KPI v bojih za delovne ljudi, za enakopravnost in pravičnost;
- ker se poteguje za učinkovito volilno reformo, da bodo lahko državljani direktno izbrali vlado in večino za nov in resnično demokratičen sistem oblasti v Italiji;
- ker zagotavlja, da ne bodo Trst zastopali samo melonarji in demokristjani;

8. marec za moške

Moški, ki morebiti zavidajo ženskam njihov praznik, imajo letos na voljo tudi svojo manifestacijo 8. marca. Napovedana je zaenkrat le v Milanu, prireditelj pa je Združenje za rešitev moškega. Po imenu nekoliko spominja na gibanja za narodno rešitev, ki so v zadnjih letih moderna v muslimanskem svetu. Tudi po nekaterih predlogih ta organizacija

diši po islamskih načelih. Predlaga na primer, naj bi zakonska zveza imela nekakšno poskusno dobo, po kateri bi se "skoraj zakonca" lahko razšla brez zapletenih in dragih sodnih postopkov. Ustanovitelj združenja, 48-letni podjetnik Umberto Gallini, namreč trdi, da je na sodišču moški vedno oškodovan. Razlika je v tem, da muslimani lahko kadarkoli zavržejo ženo, ki ne opravlja svojih dolžnosti, vendar tudi žena moža, ki je ne more vzdrževati ali z njo slabo ravna. Zakaj torej samo tri leta? O morebitnih otrocih, ki bi se rodili v teh treh letih, se Gallini seveda ne sprašuje. Vsekakor je v svojih načrtih obenem realističen. Ker se zaveda, da mu ne bo tako lahko uspelo vrniti družinsko zakonodajo za nekaj stoletij nazaj, je že poskrbel tudi za drugo organizacijo. Imenoval jo je Vsedržavna zveza za srečni beg iz države. Pomagala bo preveč nesrečnim možem, da zbežijo ženam v tujino in to tako, da jih ne bodo nikoli več našle. Če jih bodo seveda sploh iskale.

TČ

Tovarišici Pepki v slovo in zahvalo

21. februarja smo v Zgoniku pokopali tovarišico Pepko Guštinovo iz Repniča, ki je bila rojena 13. februarja 1900. Tovarišica Pepka je bila pravi simbol kraške matere tega stoletja, ki se je vse življenje žrtvovala za druge: za svojece, za svoje otroke, za svoj narod, za ljudstvo nasploh.

Vsa njena družina - rodila je 5 otrok - je bila aktivna v delavskem protifašističnem gibanju pred vojno, za časa NOB in po vojni.

Tovarišica Pepka je bila do konca član KPI oziroma DSL, kate-re ustanovitev je sprejela s prepričanjem, da je treba naprej.

Tovarišici Pepki v slovo in zahvalo, je na grobu spregovoril tovariš Miloš Budin.

Cankarjeve Romantične duše

V drami *Romantične duše* se razteza mladostni radikalni odnos do življenja. Temu se ne odpovedujeta ne Pavla ne Mlakar. Ne zadovoljita se z zlato sredino. Oba si želita visoko, daleč od vsakdanjosti, med oblake. Neuresničljivost sanjskega načrta uniči v Pavli vsako voljo do življenja, pelje jo v smrt. V Mlakarju pa se nezadoščene sanje sprevržejo v jezo, ki sproži v njem nenehno željo po uspehu in slavi. Dokler v njegovo življenje ne stopi Pavla. V njem se takrat začne boj med dobrim in zlem, med zadovoljevanjem telesnih potreb in duhovno globino, med konkretnim življenjem in sanjami. Lahko se spustimo dalje in opazimo v drami očarljiv trikotnik: pisec - Mlakar - Pavla. Iz biografskih podatkov vemo, da je Cankar še kot otrok izgubil očeta, celo življenje pa je oboževal mater z nežno predanostjo. Lahko se celo navežemo na evropske romanopisce iz Cankarjevih časov in opazimo, da je konflikt med očetom in sinom pogosto opisan kot eden od konfliktov življenjske stiske, v kateri so se znašli intelektualci na prehodu stoletja. Včasih ostane konflikt prikrit včasih jasno nakazan (Pismo očetu). Postopoma je oče prikazan kot izredno močna življenjska sila. Kot možki, ki si jemlje lepa ženska telesa, obseden z mislijo imetja, ki gradi denarce, pije najboljšo vino, se masti z dobro obloženimi kruhki. Mlakar je prav tak. Željan oblasti, slave in bogastva. Posteljo deli z Olginim vabljivim telesom. V življenju je ugleden politik; brez vsebine, brez izvedljivih programov. Z izredno zvijačo pronica v mehke duše klečeplazcev in jih priklenja nase. V gledalcu povzroča gnus in odpor. Prav preko tega gnusa naj bi Cankar izražal odpor do očeta.

In vendar Mlakar se zaljubi v Pavlo. Gora namišljenih in narejenih užtkov se zruši, ko v njegovo življenje stopi milo dekle in njene sanje. Zanj bi za vedno slekel umazano suktnjo. Ker je tudi sam romantična duša. Njegova ljubezen do Pavle je močna, a platonška. Pavla je drobno, bolešno in blede bitje. Ženska brez telesa, ena sama duša. Njuna ljubezen je tista ni duhovna, ne telesna. Mlakar si ne želi objemov in poljubov. Mlakar hrepeni po njenih očeh.

Nikakor ne moremo te ljubezni istovetiti z odnosom, ki ga Mlakar ima z Olgo. Erotični sli in lepoti polnega telesa, ki ju Olga izžareva se Mlakar kot možki poln spolne moči nikdar ne more odreči. Deloma to interpretacijo prenesemo tudi na politično raven. Odpor do očeta prenese Cankar na avtoriteto, na politične voditelje. Pa vendar taka interpretacija le delno pojasni vzroke Cankarjevih izbir. Nepojasnjena ostaja zgodovinsko socialna situacija. Ob tem pa je treba upoštevati še intelektualno sposobnost pisca, da se postavi nad stvari in vidi praznino slovenske politike, za katero slonijo osebni interesi, pokvarjenost, klečeplastvo. Od tu dalje se začne že nov pristop do drame, že druga kritika. Opuščam to smer, kajti nikoli ne pišem dve kritiki napenkrat.

Najboljši Mlakarjev učenec je Strnen (Vladimir Jurc). Vanj Mlakar verjame, njemu zaupa, ima ga za prijatelja. Uči ga, kako naj se obrača v vrtincu življenja in ostaja vedno zmagovalec. Naj zaliva čustva, naj ziba romantične duše, zato da se lahko z njimi na koncu poigra. Tako zapelje bolno Pavlo v Trst z romantičnimi besedami goljufivimi obljubami. Ko pa je igra končana, jo brez pomisleka vrže na cesto.

Glede na prejšnje ugotovitve bi lahko Strnen bil Mlakarjev sin. Tisti sin, ki ne podleže očetu, niti se mu ne regresivno upre

in postane njegovo nasprotje: slep, imponenten in slabojeden. Pač pa postane slabši od očeta. Skrajni menefregist, ki ukane tudi očeta in uniči edino možno rešitev: ljubezen do Pavle in vero v prijateljstvo. Na koncu se romantični duši Pavle in Mlakarja za hip srečata in združita tik pred smrtjo dekleta.

To je ljubezenska zgodba romantičnih duš. V ozadju pa politična afera, boj med Mlakarjem in Delakom. Med nasprotnikoma ni govora ne o programih ne o načrtih. Oba sta pohlepneža, željna oblasti in blagostanja. Ob njiju obesijo klečeplazci, biroritniki; osebe brez vsebine in globine, ki služijo voditeljem in preprečujejo narod. Duševno bolni doktorji, novinarji, trgovci in profesorji.

Profesor Mak (Adrijan Rustja) ponižen in pohlepen, pripravljen dobrohotno služiti komerkoli. Kot Pavlin stric z žalostnimi očmi gleda za dekletom, a nima moči, da bi dekle priključil nase.

Njegova žena in Pavlina teta Mlakova (Mira Sardoč) skrbi le za zunanji videz, za škandalom, ki ga bo povzročil Pavlin beg. Še ob dekletini smrti postelji ne pozna ljubečih besed odpuščanja in tolažbe.

Jereb (Alojz Svetè), ki na glas prepeva "Lepa naša domovina", ker ima pač lep glas.

Vrančičeva družina; oče (Stojan Colja), mati (Bogdana Bratuž) in hčerka Ivanka (Maja Blagovič). Prava karikatura ugledne malomeščanske družine, narodnozavedne in zdravih idealov, ki utonejo v solzah otročje in naivne Ivanke na koncu prvega dela.

Urednik Frole (Gojmir Lešnjak), ki s svojim "da, da, da" in s suhljavo postavjo je kot bilka na vetru.

Med klečeplazci še pisar Vernik (Primož Ekort). Z debelimi očali je že pred začetkom predstave štel volilce med gledalci. Zraven še agitatorja Drago Gorup in Dušan Jazbec.

Čreda klečeplazcev hodi mirno za vsakim pastirjem enako prepeva različna gesla in uživa ob Mlakarjevem trpljenju. Ne pozna sočutja, ker ne zna ljubiti in sovražiti. Klečeplazce je režiser (Vinko Möderndorfer) prikazal zelo igrivo. Vsakemu je prisodil posebno značajsko potezo, vsak je bil v svoji skrajnosti smešen in prikupen. Posrečena režiserjeva izbira daje živahen ritem tistim delom drame, ki bi lahko postali za občinstvo dolgočasni.

Naj omenim še dve osebi v drami dr. Delabea in Olgo. Dr. Delah (Alojz Milič) Mlakarjev nasprotnik, ki si morda edini resnično želi kakšno spremembo. In Olga (Miranda Caharija), pozitivna figura. Razume Mlakarjevo ljubezen in Pavline sanje. Ve, da ta ljubezen pomeni konec Mlakarjeve moči.

Vlogo Mlakarja je odigral Anton Petje. Mlado Pavlo je občuteno uprizorila Lučka Počkaj.

Kostume je izdelala Alenka Bartl. Moške obleke so bile pomazane z blatom in prahom, ki poudarjata njihovo prašno in blatno dušo. Pavlina milina je nosila belo obleko. Njena romantična duša pa je bila modra kot modrina na dnu scene. Zanj so si je zamislil Tomaž Merlot.

Od nastanka pisanega besedila drame je bilo delo uprizorjeno malokrat. Literarni kritiki in zgodovinarji so v njem pogosto iskali pomanjkljivosti. Cankar je namreč v delu nakazal značaje in problematike, ki jih je razvil v poznejših delih. Te vrzeli puščajo dosti prostora drugim gledališkim komponentam: izbiri režiserja, bogati scenografiji, sposobnosti igralcev... Prav nedorečenost misli pušča tudi kritiku več odprtih poti preko katerih se tekstu približa.

VILMA PURIČ